

Pregled tistega dela poljske literarne vede, ki mu je glavni predmet bralec kot kategorija poetike, je Czaplejewiczu dovolil, da je razširil Kayserjevo tezo o literarnem adresatu, medtem ko mu o realnem ni nudil kakih novih informacij. Zato je v raziskovanje vključil tudi dognanja poljskih raziskovalcev sociologije, psihologije, estetike in zgodovine literature (Bistronia, Ingardena, Krzyżanowskega, Borowega in Łempickega), katerih sicer različni pogledi na literaturo poleg nedvomne eksistence realnega bralca opozarjajo na preplet funkcij in vlog bralca pri realizaciji, eksistenci in aktualizaciji literarnega dela.

Sintezo vseh dognanj je Czaplejewicz izoblikoval v naslednji shemi:

Naslovnik kot kategorija poetike	Intencionalni naslovnik	Kategoriji v strukturi besedila
	Virtualni naslovnik	
	Idealni naslovnik	Kategorije nad besedilom
	Idealni naslovnik 1	
	Idealni naslovnik 2	
Naslovnik kot kategorija sociologije, psihologije, estetike in zgodovine literature	Naslovnik kot funkcija	Kategorije zunaj teksta
	Realni naslovnik	

Čeprav je po avtorjevih besedah shema enostranska, ker ne upošteva poročevalca (literarnega subjekta, pripovedovalca), jasno loči bralčeve literarne razsežnosti od neliterarnih. Od prvega avtorjevega poskusa shematično prikazati hierarhijo kategorij adresata (Pamiętnik literacki 1969, Nr. 1, str. 366) se v podrobnostih razlikuje, toda kljub izboljšavam še ni dokončna. Avtor upa, da jo bo mogoče, ko bo razvoj literarne vede premagal stisko jezika, tudi na tem področju še izboljšati.

Anton Pretnar

Filozofska fakulteta, Ljubljana

GRUJIĆEV RUSSKO-SERBSKOXORVATSKIJ ŠKOL'NYJ SLOVAR'*

Slovar je zajel približno petinosemdeset tisoč besed in rekel; slovarsko in slikovno gradivo je podano na 740 straneh. Na koncu je še »Kratek pregled gramatike ruskog jezika« (68 str.).

Pojmovni svet slovarskega gradiva predstavlja uporabnika sodobne ruščine. To je največja odlika slovarja. Grujić je zajel besede iz vsakdanjega pogovornega jezika, družbenopolitične, znanstvenotehnične in literarnoumetniške besede. Zato je slovar vsestransko uporaben. Kjer je nujno potrebno, je podana tudi

* Rusko-serbsko-xorvatski škol'nyj slovar' Branislava Grujića je izdal Grafički zavod Titograd, ne da bi navedel letnico izdaje.

frazologija, npr. pri besedi *ruká* najdemo nasl. besedne zveze: *ne xvatáet ruk dlja žátov, čétkaja ruká, po právuju rúku, u negó est' ruká...* (str. 583). Pridivnik *tjažělyj* ima besedne zveze *tjažělyj gruz, tjažělaja kára, tjažělaja žizn'...* (str. 671). Pri glagolu *čitát'* so navedene besedne zveze *čitát' vsluh, čitát' pro sebjá, čitát' po skladám...* (str. 719). Slovar vsebuje najvažnejše slovnične karakteristike besed: samostalnikom podaja spol, rodilnik in včasih tudi odvisne sklcne, če so posebnost. Pri glagolih navaja dosledno osebne končnice in oblike preteklega časa. Števnikom in zaimkom navaja v nujno potrebnih primerih sklonске končnice.

Dobra stran slovarja je tudi v tem, ker je zapisal besede, ki jih nimajo mnogi veliki ruski slovarji. Ruske besede so lepo predstavljene v srbohrvaščino. Poněkod najde avtor lepe srbohrvaške paralele, npr. rus. *sognút' v baránij rog* prevaja shrv. *sterati u mišju rupu*; rus. *xren rěd'ki ne sláščě pa nije šija nego vrat*. Zdi se, da je dobro postavil razlago nekaterih fraz, ker je največkrat upošteval prvo enoto, čeprav je osnovni pomen fraze odvisen od korenske besede. Frazo *bežát' slomjá gólovu* je dal kar h glagolu *bežát'*. Drugi pomen že ima fraza *lomát' gólovu*, ki je v slovarju žal ni.

Slovar je bogato ilustriran. Pri besedi *velosipéd* ima sedemnajst pojasnjevalnih besed; ilustracijo ob besedi *fábrika* pa razlaga kar petintrideset besed.

V slovarju je precej tiskovnih in siceršnjih napak. Že na 3. str. si je avtor izmislil svojevoljne kratice za slovnične izraze, npr. *nr.* namesto *nareč.*, *pr.* namesto *pril.*, *pred.* za *predl.*, *s.* za *sr.* Precej je pravopisnih napak: za šumniki piše *ja*, npr. *těščja* za *těšča*; za *c* piše trdi *y* v tujkah, npr. *cyrjúl'nik*; *ěta* za *ěto*; *jákor* za *jákor'*, končnico *-ov* namesto *-ov* (str. 10); *uskorjájušaja kámera* za *uskorjájuščaja kámera* (str. 18). Na str. 21 sklanja celo rusko nesklonljivo besedo: *čáška kófeja*. Beseda *bedá* je v slovarju označena kot *edá* (str. 22). Na 30. str. imamo *bestrášie* namesto *bessrášie*, *becvětnyj* namesto *bescvětnyj*, *venúti* za *venút'*. Napaka je v besedni zvezi *káždyj bóžyj den'*. Na str. 659 sta v tekstu zraven slike napisala *podstávka dlja gíc, kolpák dlja gíc* (mišljeno je *jaíc*). Podobnih napak bi lahko navedel še in še.

Gesla piše slovar s cirilico, kakršne Rusi ne uporabljajo. V poševnem pisnem tisku postavlja črtico nad *t*, *p* in *g*.

Slovar v marsičem odstopa od veljavnih sestavljavnih načel dvojezičnih slovarjev, prav zato se uporabnik slovarja mnogokrat ne more znajti oziroma dobiti odgovora na zaželeno vprašanje. Precejšnje nepravilnosti so pri naglasu. Pri korekturi naglasa sem se ravnal po Slovarju ruskega jezika S. I. Ožegova, Moskva, 1970, in po priročniku Russkoe literaturnoe proiznošenie i udarenie R. I. Avanesova in S. I. Ožegova, Moskva, 1960. Grujíc pogosto ne postavlja naglasa na pravem zlogu vodilne besede v paradigmi, tako da uporabnik slovarja ne ve, kje stoji naglas v odvisnih sklonih, a večkrat tudi odvisne sklone napačno naglašuje ali pa sploh ne. Nekatere besede so tudi naglašene z na levo stran nagnjeno črtico, kakršne ruski slovarji z izjemo pri nekaterih sestavljenih besedah ne poznajo.

Primeri:

a) *adrěsnyj, ananasóvyj, antípátija, pomoščník, pomoščnica, blagopriobrétennyj* namesto *ádrěsnyj, ananásovyj, antipátija, pomóščnik, pomóščnica, blagopriobretěnnij...*

b) Naglas na rod. ed. ni *blindáža*, ampak *blindažá*. Fraza *žit' bobyľem* ima naglas le na končnici *bobyľem*. Samostalniki *bok* je v mn. končno naglašen. Nesprejemljiv je naglas na *bóku*, velja le na *bokú*. Nepravilno naglašen je rod. mn. *brednéj*, prav *brédnej*, ne *bróvej*, ampak *brovéj*. Knjižna ruščina ne dovoljuje naglasa *koról' búben*, ampak *koról' buběn*. Nemogoče je naglašati v im. mn. *búera*, *búfera*, ampak *buerá*, *buferá* (str. 42). Prav je le *pára čulók*, ne *čúlok* (str. 754), *mnógo volós*, ne *vólos* (str. 67). Sklanjatev samostalnika *step'* je podana tako, kot da je ves čas naglas le na osnovi, kar ne drži (str. 658). Kaj pomeni samostalniki *dítí*? (Primedba: Imenica *dítí* je srednjega roda, str. 749.) Napačen naglas je v rod. ed. *výšel iz lésu*, prav *výšel iz lesu*. Korenski samoglasnik sme biti naglašen v besedni zvezi *výšel iz lésa*. Im. mn. od *učitel'* ne more biti *učitelja*, ampak *učiteljá*, drugi pomen ima samostalniki *učíteli* (str. 753, 691); podobne naglasne napake je srečati od strani do strani.

Ko Grujič razlaga posebnosti pri sklanjatvi za im. mn. sr. sp., se mi ne zdi pravilno, da podaja za slovnične vzglede samostalnike, ki ne predstavljajo prave pojmovne množine (in če že navede slovnično množino, bi moral povedati, da se je pomen spremenil). Pri sklanjatvenem obrazcu *dno* ima za im. mn. *dón'ja*, razlika v pomenu je očitna, poleg tega še samostalniki ni obrazložil v slovarju.

c) *átomnaja ènergija*, *voènyj*, *zrèlosti* (str. 18), *burún (-à)*, *burundúk (-à)* — tako zaznamuje naglas na str. 42 in še drugje.

Slovar ne uporablja dosledno kvalifikatorjev. Pogrešam slovnične, pomenke, zvrstne, časovne idr. Slovar navaja npr. besedo *balósnik*. Izraz je nekoliko žargonski, škoda, da nima zraven oznake. Za »bambus« ima Grujič *bambík*. Beseda je že arhaična, pogosto so jo uporabljali ruski realisti 19. st., zdaj jo je spodrnil *bambúk*, in tudi pridevnik *bambíkovyj* je zamenjan z *bambúkovyj*. Tudi v prenesenem smislu moderna ruščina bolj uporablja zvezo *bambúkovoe položénie* za *bambikovee položénie*. Beseda *banderól'* je pomanjkljivo obrazložena, češ da je »papirnata traka na poštnim pošiljkama, banderola«. Je pa lahko: 1. pisemska pošiljka kot tiskovina; 2. papirnat trak; 3. listič na pošiljki kot oznaka za plačilo carine. Beseda *bánka* ima več pojmovnih razlag, manjka pa osnovna; to je valjasta posoda, konzerva, zlasti pa posoda, ki se uporablja v medicini v najrazličnejše namene. Grujič je zapisal le *krovosósnaja banka* s kvalifikatorjem *med*.

Velikokrat navaja Grujič besede, ki niso več v rabi ali pa imajo že arhaično vrednost; včasih tudi ne zadene osnovnega pojma dobro. *Abissíneec* ali *èfióp* je sinonim za prebivalca Abesinije, toda prvi izraz je že zastarel. *Birjúk* pogoščeje pomeni osamljenega volka kot namrščenega človeka. Za osebni avto uporablja izraz *zakrýtyj avtomobil'* (str. 20). Rusi pa rečejo kar *avtomášina*, *mašina*, tovornjak je *gruzovík*. Tudi *avrál* ni le »zajednički rad brodske posade«, ampak tudi nujno kolektivno delo. Pri *den' ángela* manjka kvalifikator zastarelo, ko pa Rusi uporabljajo za poimenovanje slovenskega godu *imenínj*. Na str. 14 ima pri abecedni oznaki strani besedo *aténna*, ki je v slovarskem besedilu ni. Če je zapisal mitološkega Ahileša — *axillésova pjatá* (str. 19), bi smeli pričakovati še prisotnost Ahilove zaščitnice.

Besedna gnezda niso enotna, boljše rečeno, enaki kriteriji ne veljajo za celoten slovar. Glava besednega gnezda nas ne uvede v razlago sorodnih ali

izpeljanih besed. Moti tudi to, da slovar nima posebnih oznak za fraze, kar pa je napisano v poševnem tisku, nima dostikrat nič skupnega s frazeologijo (s srbsko pisano cirilico v poševnem tisku so zaznamovani pregovori, klišeji, reki...). Res pa je, da je večji del frazeološkega materiala akcentološko dobro označen. Samostalnikom v glavnem slovar ne navaja pomanjševalnic. Dostikrat eno besedo enači s frazo. V gnezdu *bába* ima razlago »seljanka, žena, prosta žena«. *Babo* kar enači s *kámen*naja *bába* — kip in »*snéž*naja *bába*« — sneško. Prva stalna besedna zveza pomeni le oznako za starinski kamenit izdelek v obliki človeške postave. Pričakovali bi še prisotnost obeh dolgih oblik pridevnika, *snéž*naja in *snegová*ja za oznako sneženega moža; ob navedbi samostalnika bi normalno pričakovali še pridevnik, dolgo in kratko obliko pri kakovostnih pridevniki. Zadnje ni zaslediti nikjer. Zdi se, da ima samostalniki zapisan pridevniški prilastek, če se je avtor spomnil na to, sicer je pridevnik v slovarju v veliki nemilosti. *Báza* ima v poševnem tisku vrsto besednih zvez, pridevnika *bázov*yyj pa slovar sploh ne pozna; *bazál't* že ima pritaknjem *bazál'tov*yyj, ruski »šopek« in »buldožer« pa nimata *buké*tnyyj in *bul'dó*zernyyj... Pridevniku *bezzvéz*dnyyj bi moral najti ustrezen srbohrvaški pridevnik, ne da ga razlaga s predložnim rodilnikom »bez zvezda«, ko pa v naslednji besedi najde za rus. *bezzvú*čnyj shr. »bezglasan«. V rubriki »Avtomagistrál'« manjka pridevniku cela končnica, npr. *zelén*naja *centrál'*na *polosá*. — Na str. 757 razlaga vlogo pridevnikov v stavku in daje primere za rabo dolgih in kratkih oblik. Kratki pridevniki so navadno v povedni rabi, dolgi pa nastopajo kot prilastek. Zato nista posrečeno zbrana primera *Den' byl dožd*lívoyj in *Reč' doklád*čika *bylá jasná* (obakrat povedek). Tudi v drugem primeru bi lahko bil dolgi pridevnik, toda s kratkim poudarimo kategoričnost. — Uporabniku slovarja prav gotovo ne koristi naslednji primer: »Uporedite: *nóč'*ju *vý*pal *své*žija *sneg*«.

Tudi pri sklanjatvi pridevnikov z mehko in trdo osnovo ni avtor dosleden. Pridevnik *dáv*nij ne more imeti v rod. ed. končnice *-ogo*, marveč *-ego*, im. za ž. sp. ed. ni *dáv*naja, ampak *da*njaja (str. 758).

Precejšnja pomanjkljivost slovarja je, da glagolov ne navaja po vidskih parih niti ne daje oznake za glagolski vid. Glagolu *bežát'* npr. ni potrebno navesti dovršnika, ker ga enostavno nima. Glagol *trčati* je tudi v shr. nedovršen. Ker imamo v ruščini še kategorijo »glagoly dvíženija«, bi moral slovar navesti še glagol *bé*gat'. Glagol je izpuščen tudi v frazi *pod baš*makóm (*byl'*) (str. 4).

Neko svojstveno metodo ima avtor slovarja za razvrščanje glagolov po besednih gnezdih. Tudi ta metoda nima pravila, zdaj je glagol razvrščen po principu normativnih slovarjev, potem pa spet po svoje. Povratni in nepovratni glagoli se križem kražem prepletajo. Na str. 39 je najprej glagol *bryz*gat', nato *brýz*gat'sja, nakar samostalniki *brýz*gi, potem pa spet glagol *brýz*nut', ki je trenutno dovršen od nedovršnega glagola *brýz*gat'. Na str. 435 se navajata glagola *pestrít'* in *pestrít'*, ni pa povedano, kakšnega vida sta, kako se naglašujeta, potem pa se spet glagolu *červí*vet' določa spregatev za 1. in 2. osebo, čeprav se glagol v 1. in 2. os. ed. ne sprega (str. 715). Glagol *lišát'* je obdelan v obeh vidih, v enem besednem gnezdu, dodana je celo dolga oblika pridevnika in oba para povratnih glagolov, glagolnik *lišénie* pa je izpuščen. Nepravilna končnica je v besedni zvezi *brat' s bóem gó*rod, knjižna norma dovoljuje samo rod. sa-

mostalnika, torej *brat' s bóju górod*. V frazi *ne v brov, a v glaz*, bi bilo potrebno navesti še prislov *prjámo*. Nedoslednost pri označevanju glagola se vriva tudi v fraze. Grujić daje primer *byt' ne v svoéj tarélke*. Ta kalk, prevzet iz francoščine, srečamo že pri Gribojedovu in Lermontovu. Z glagolom *byt'* fraze ne navajajo sodobni razlagalni slovarji ruskega jezika (Ušakov, Ožegov, Akademski slovar), pač pa citirajo »*ne v svoéj tarélke (kto)*».

Grujićev slovar je uporaben za tistega, ki že zna osnovne značilnosti ruskega jezika, ni pa zgrajen po sodobnih leksikografskih in pedagoških metodah. Bogato ilustrirano gradivo ima veliko praktično vrednost, nihče pa se ne more s to metodo prikopati do trdnega jezikovnega znanja. Po številu napak slovarju ni najti primere, je pa bolj uporaben kot slovar dr. Relja Popića, ki ima zvenec naslov, a niti enega naglasa.

Jurij Rojs

SŠC Rogaška Slatina

GEORGI STALEV, MAKEDONSKIOT VERS*

Pričujoče delo je prvi obsežnejši poskus tipologije makedonskega verza in pregleda evolucije makedonske poezije, kot jo moreta pokazati verz in metafora: Georgi Stalev namreč izhaja iz sociološko antropološke domneve, da je poezija nastala ob delu, prevzela njegov ritem in se v prvi fazi tudi tematsko navezovala nanj, v naslednji fazi pa je vdrlo v isti ritem novo sporočilo: človekov mistični strah pred neznanim svetom, in povzročilo, da se je jezik poezije hipoma ali postopoma oddaljeval od običajnega, samo komunikativnega govora in se samosvoje že preoblikoval, ko se je poezija osvobodila religioznih in idejnih vezi.

Tako izhodišče narekuje Stalevu naslednjo definicijo verza: »verz je celosten sistem govora, v katerem je prisoten poseben odnos do besede in sintakse«, s katero je dopolnil osnovno determinanto verza: »vračanje (dobesedni prevod latinskega termina versus)».

Izhodiščni položaj raziskovanja makedonskega verza in citirana definicija sugerirata bralcu pričakovanje ritmične, leksikalne, sintaktične in semantične komparacije makedonske poezije s sočasnim običajnim govorom in leposlovno prozo, ki bi mogla osvetliti specifičnost makedonskega verzne sistema in metaforike, ki je lastna zgolj verzificirani poeziji, ter upadanje ali rast njene posebnosti in zaznamovanosti v procesu razvezovanja verza. Čeprav je avtorjeva raziskovalna zavest usmerjena od najbolj vezanega k najbolj svobodnemu verzu, zahteva njegovo pionirsko delo drugačen postopek, namreč aplikacijo metod in dognanj evropskih teorij o verzu in pesniški besedi na makedonsko poezijo, s katero želi izravnati nasilja in zmote poprejšnjih fargmentarnih raziskovanj in zapisov o formalni plati makedonske poezije, pri čemer mu posebna zgodovina makedonskega literarnega ustvarjanja in dokaj pozna standardizacija makedonskega knjižnega jezika dovoljujeta, da v ljudski, kla-

* Skopje, Makedonska knjiga, 1970. Edicija Esej i kritika. 517 s.